Последњих дана јула навршава се 70 година од како се Војводина, вољом свих народа који су у њој живели, конституисала као аутономна покрајина, одлучивши истовремено да се присаједини Србији. Наиме, током рата 1941–1945. због великог доприноса војвођанских партизанских јединица антифашистичкој борби, Војводина израста у посебну територијално-политичку јединицу и тада почињу разговори о модалитетима њеног укључивања у нову уставно-правну концепцију југословенског федерализма која се креирала. У складу са тим, након коначног ослобођења Југославије од фашизма, 30–31. јула 1945. одржава се Скупштина изасланика народа Војводине – Срба, Мађара, Хрвата, Словака, Румуна, Русина, Јевреја – која је донела на основама историјских, националних и других специфичности, одлуку о конституисању Војводине у аутономну покрајину. Истовремено је на Скупштини донесена и одлука да се аутономна покрајина „присаједини федералној Србији“.

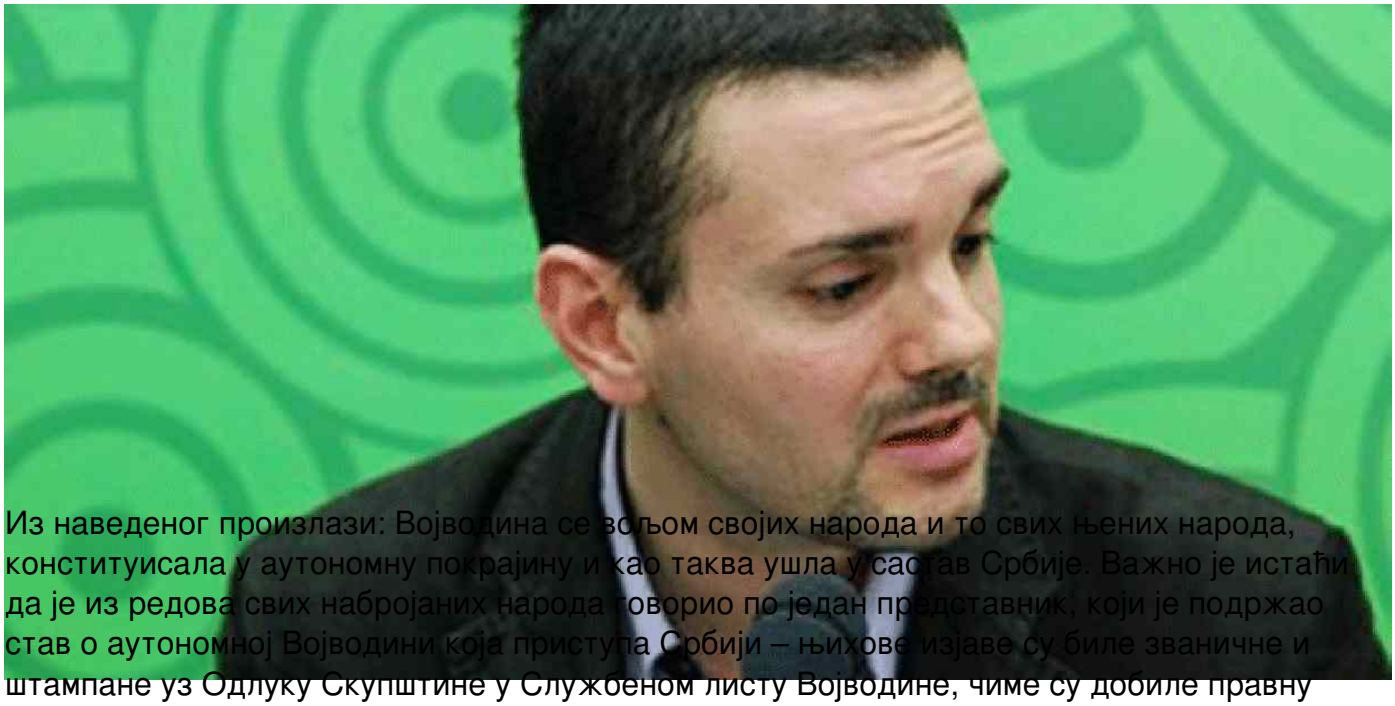

Из наведеног произлази: Војводина се вољом својих народа и то свих њених народа, конституисала у аутономну покрајину и као таква ушла у састав Србије. Важно је истаћи да је из редова свих набројаних народа говорио по један представник, који је подржао став о аутономној Војводини која приступа Србији – њихове изјаве су биле званичне и штампане уз Одлуку Скупштине у Службеном листу Војводине, чиме су добиле правну снагу. Из овога је јасно да се не може оспоравати одлука донесена на Скупштини изасланика, да се формира војвођанска аутономија, а да се не оспори и друга одлука исте Скупштине о присаједињењу Србији, јер Војводина као аутономија улази у састав Србије. И у том смислу, Војводина је својом вољом, дакле, унилатерално конституисала аутономију. Овде није реч о политичким и правним одлукама Републике, па следствено томе, она не може једнострано ни да је доводи у питање. Зато Устав из 2006. осим што у Војводини има крњи легитимитет (јер упркос свим неправилностима није добио потребних 50% гласова) јесте и несумњиви историјски фалсификат, јер из његовог садржаја произлази да је Србија конституисала војвођанску аутономију. Аутономија Војводине је историјски фактицитет и старија је од Устава Србије, тачније, од пет последњих Устава Републике; што не значи да би је требало стављати изнад или изван

конституционалног оквира Србије, већ само њега прилагодити историјски верном карактеру интегрисаности Војводине у Србију.

Најфреквентнија примедба савремених националистичких идеолога, када је реч о Скупштини изасланика, да се ради о једностраначкој институцији – није историјски утемељена. Према политици компромиса антифашистичких победника у Југославији и западних савезника, пре свега Британаца, све скупштине су биле дужне да изражавају политичку плуралност, па и ова војвођанска. У њој су партиципирали представници КПЈ – она је изнела рат, али је било и представника бројних грађанских странака. Дакле, та скупштина је била и национално и политички плурална и разнородношћу је репрезентовала све шароликости и противречности тадашње Војводине. И, сасвим отворено, Скупштина изасланика народа Војводине из 1945. је била све оно што није била Велика народна скупштина из новембра 1918. Али се, наравно, ни она не може историјски оспоравати, јер има легитимитет који произлази из победе у Првом светском рату. Сем политичког легитимитета, одлука из 1945. имала је и неспорни легалитет, јер је верификована од стране Привремене Народне Скупштине Демократске Федеративне Југославије – највишег законодавног и представничког тела нове Југославије, које је имало пуно међународно признање.

Неретко се у националистичким круговима могу чути примедбе да је уједињење извршено 1918. и да је беспотребно враћати се на 1945. Осим што је карактер та два интегративна процеса веома различит – није свеједно да ли је реч о утапању политички обезличене и бесправне провинције вољом око трећине њеног становништва, јер други нису ни питани, или се присаједињење изгласава вољом свих народа, и то у статусу аутономне покрајине. Такође и у формално-правном смислу је важно афирмисати присаједињење из 1945. Наиме, одлукама међународно признате Привремене Народне Скупштине ДФЈ, посебно је наглашено да „између предратне и данашње Југославије нема, у погледу њеног унутрашњег уређења, никаквог континуитета“ – дакле, међународно нова Југославија је прихватала континуитет са Краљевином, али у унутрашњем поретку прокламован је потпуни правни дисконтинуитет – због тога је и формално-правно, али и политички било нужно обновити везу Војводине са Србијом 1945.

Враћајући се 31. јулу 1945. и Скупштини изасланика на којој је Војводина конституисана као политичка јединица, тј. аутономна покрајина, која ће 1968. амандманима на савезни Устав постати и елемент (не и конституенс, како се у Новом Саду или Приштини може чути – то су биле само републике) југословенског федерализма, даје се допринос историјској истини и рационалном поимању и разумевању прошлости. Скупштина од 31. јула тек је први у низу датума када су створене претпоставке за изградњу суштинске аутономије, али генеза њеног настанка ишла је тегобно, уз бројне контрадикције и не без

вишедеценијских отпора и сукоба. У том комплексном историјском процесу, кључне тачке су биле: дестаљинизација Југославије и дисконтинуитет са совјетском централистичком парадигмом 1948–1953; уставне расправе у борби за аутономију 1961–1963; смена Александра Ранковића 1966; други и трећи сет амандмана на југословенски Устав 1968. и 1971; да би се аутономистичка архитектоника засводила Уставом из 1974. Положај Војводине у југословенској федерацији гарантовао је тада законодавну, извршну и судску власт, право на имовину и располагање својим приходима. Војвођанска аутономија била је гарантована савезним уставом и правом вета који је поседовала, чиме су потврђене изворне историјске и политичке тежње за аутономијом, проистекле из антифашистичког покрета и Народноослободилачке борбе. Ови предуслови отворили су период историјски неупоредивог економског, друштвеног и културног развоја Војводине.

Историјски, национално-плурални, демократски и антифашистички корени војвођанске аутономије актуелни су и у савремености, управо колико и давнашње тежње да се не само аутономни статус, већ и сама Војводина као историјска чињеница и територијално-политичка јединица обесмисле и укину. Позивањем на Скупштину изасланика, на политичкој равни – афирмисан је принцип по коме је аутономија Војводине дело свих војвођанских народа, али је истакнут и историјски фактицитет, да аутономија није октроисана или дарована – већ је резултат политичких одлука представника свих народа Војводине, дакле, аутохтоно формирана. То је историја. Све остало су политичке нагодбе и накнадне конструкције. Они који мисле да се на историјским фалсификатима и неистинама, као и на погрешном разумевању прошлости могу градити здрави темељи друштва у садашњости, морали би да знају – историја се не може променити седамдесетак година касније, мењају се само свест и сазнања о њој. Напослетку, демократија и европска оријентација увек су се у Србији најлакше разоткривале у питању односа и разумевања државе као сложене заједнице. Некада је то био однос према Југославији и националној равноправности у њој, а од краја шездесетих година XX века и однос према аутономији покрајина. Данас када југословенске федерације нема, фундаментални и непогрешиви лакмус провере демократске и европске оријентације у Србији је Војводина. Дерогирање и оспоравање аутономних права једине преостале покрајине, врло брзо би се закономерно претворило у редукцију демократских и грађанских права и у остатку Србије. Због тога није хиперболисање тврдити да је аутономна Војводина последња линија одбране демократског курса и европског (западњачког) опредељења у Србији.

(Нови Магазин)